

חדש!
מדור שיחות
קודש
עמ' טז

גליון תתקב + ערש"ק פרשת וישב
• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

— פתילך — בגד, ציצית או חגורה?

היינו כחולמים – כיצד להתעורר מ"חלום" הגלות?

בחייב תמר לשריפה מדין

בת כהן שזינתה

"אוצרך", הטוב לנו – תפתח!

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

קנאה ותחרות

וְיִקְנְאוּ בְּאָחִיו (וישב לו, יא)

יגדיל תורה ויאדיר – בלימוד אל"ף-בי"ת!

הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר" (ישעי' מב, כא) [הובא] בנוגע למלמדי תינוקות, כמו שכתב הרמב"ם (הל' ת"ת ספ"ב) "מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו . . אינו יכול למחות בידו (אף שבשאר ענינים ישנו האיסור דהשגת גבול, שזהו אחד מי"א הענינים דהיפך הברכות), שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

והגע עצמך: ענין זה הובא בתורה - בדיוק, לא בדרך מקרה - בנוגע ל"מלמד תינוקות" דוקא, ולא בנוגע ללימוד בשיבה, אף שלכאורה הרי זה שייך יותר ללימוד בשיבה, שלהיותו באופן של יגיעה בתורה, בהבנה והשגה, שקלא וטריא ופלפול, שייך בזה הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה" (ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א), להתייגע יותר בהלימוד, כדי לחדש סברא ולתרץ קושיא כו'; ואעפ"כ, הובא דין זה בנוגע ל"מלמד תינוקות", שזה עתה לימדו אביו "מעט מעט פסוקים בעל פה", ולימדו "אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה", כמו שכתב רבינו הזקן בריש הלכות תלמוד תורה...

מה אפשר לעשות מאל"ף אחת?

...לכאורה אינו מובן: מה שייך "קנאת סופרים" אצל תינוק שמתחיל לילך ל"חדר" ולומד אותיות התורה? - הרי לא יעשה מהאל"ף ב' אל"פין, אלא ישאר אל"ף אחד, ומלבד אל"ף - אינו לומד עמו?

אך הענין הוא - שכיון שזהו אל"ף של תורה, לא אלפא-ביתא של לשונות אומות העולם (איי-בי-סי), להבדיל, אלא אל"ף של "תורת חיים", שכל פרט שבה הוא אין-סופי, הנה גם כאשר לומדים אות אל"ף עם תינוק שאינו יודע יותר מאל"ף, הרי זה ענין אין-סופי, ולכן, כאשר יתייגעו עם התינוק, אזי יהי' אצלו האל"ף באופן אחר לגמרי, ועד שע"י לימוד האל"ף עם תינוק שמתחיל ללמוד ב"חדר", יתוסף בכל התורה כולה - "יגדיל תורה ויאדיר"!

(תורת מנחם ח"ד ע"ב 221 ואילך)

פתיחה

בעזה"י.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'מקראת שבת' (גליון תתקכ) היו"ל לפרשת וישב, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שכתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע.

מדור "מקרא אני דורש" שבפתח הקובץ עוסק בשאלה מעניינת שנתקשו בה המפרשים, בקשר לערבון שבקשה תמר מיהודה את "חותמך ופתילך", שרש"י מפרש "חותמך" זו הטבעת שבה חתם יהודה, ו"פתילך" מפרש שאינו חוט אלא שמלתו המיוחדת, ויבאר הטעם שהוצרך רש"י להוציא את המילים מפירושם הרגיל, שבזה מבואר היטב מה שבקשה תמר דברים אלו דוקא כערבון.

מדור "יינה של תורה" עוסק בתוכן הרוחני של ה"חלומות", הטעם שנמשלה הגלות לחלום, והענין החיובי בעבודת השי"ת שיש בזה שבגלות "היינו כחולמים", ועפ"ז יתבאר מה שגלות מצרים התחילה לאחרי חלומות דווקא, כחלומות יוסף ופרעה.

מדור "חידושי סוגיות" עוסק בחיוב תמר לשריפה מדין בת כהן אף שזה ה' קודם מתן תורה, ועוד שחסרו בה כמה תנאים הנאמרים בדין בת כהן, ויפלפל בשיטת רש"י על המקראות, ויחדש שה' בזה גדר מיוחד בקשר למה שגזרו בני נח על עצמן, ועפ"ז יתרץ הקושיות שהקשו בנידון.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונחבאו ע"פ המבואר במקומות אחרים בחזרת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושיגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בחזון הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש.....ב

"פתילך" – בנר, ציצית או חוזה?

מדוע מפרש רש"י "חותמך ופתילך" – טבעת ושמלה, ואינו מפרש כפשוטו – חותם וחבל? / מדוע אי אפשר לפרש שפתילך פירושו בנר הציצית? / ביאור הטעם לזה שבקשה תמר דוקא חותם ושמלת יהודה, שעפ"ז יבואר פירושו רש"י על חיבות אלו

(ע"פ לקסי שידות ח"ד ע"ב 331 ואילך)

פנינים.....ה

מדוע לא התקיימו חלומותיו של יוסף במהרה? (ע"פ שידות קודש השב"א

ח"א ע"ב 733 ואילך)

מה מוסיף "בעתיו" על "בניו"? (ע"פ לקסי שידות ח"ד ע"ב 264 דע"ג 13, ע"ב 270 דע"ג 26, ע"ב 121 דע"ג 31)

יינה של תורה.....ו
היינו כחולמים

בשעת ה"חלום" מדבק עבודת ה' ואהבת עולם הזה – בחדא מחתא / עבודת ה' היא אמיתית – אף כשממשיך מיד בענייני עוה"ז / מעלת ה"חלום" – אפשר "לחטוף" ענייני עבודה נעלים / הדרך "להתעורר" מן ה"חלום"

(ע"פ לקסי שידות ח"א ע"ב 85 ואילך, תורת מנחם ח"ד ע"ב 254 ואילך)

פנינים.....ט

להשליך את הצורות (ע"פ לקסי שידות ח"ד ע"ב 304 ואילך)

"הי' ממתין ומצפה" – לנאולה העתידה (ע"פ לקסי שידות ח"ד ע"ב 161 ואילך)

חידושי סוגיות.....י

בחיוב תמר לשריפה מדין בת כהן שזינתה

יפלפל בשיטת רש"י על המקראות, ויסיק דלא משום שומרת יבם נענשה אלא מגדר מה שגזרו בני נח על עצמן, ועפ"ז יתרץ מה שהיה שייך כאן העונש אף בלי התראה ועדים

(ע"פ לקסי שידות ח"ד ע"ב 185 ואילך)

תורת חיים.....יג

הטבת מצב הפרנסה

דרכי החסידות.....יד

בין תפילה לברכה

שיחות קודש.....טז

קנאה ותחרות – "ויקנאו בו אחיו"

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי הירש ולמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

ט"ל מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

”פתילך” – בגד, ציצית או חגורה?

מדוע מפרש רש”י “חותמך ופתילך” – טבעת ושמלה, ואינו מפרש כפשוטו – חותם וחבל? / מדוע אי אפשר לפרש שפתילך פירושו בגד הציצית? / ביאור הטעם לזה שבקשה תמר דוקא חותם ושמלת יהודה, שעפ”ז יבואר פירוש רש”י על תיבות אלו

במעשה יהודה ותמר מסופר שתמר ביקשה מיהודה ערבון; “ויאמר (יהודה) מה הערבון אשר אתן לך – ותאמר (תמר) חותמך ופתילך ומטף אשר בידך וגו’” (לח, יח).

והנה, “מטף אשר בידך” אינו זקוק לפירוש מיוחד כי פשוט הוא – אך לגבי “חותמך ופתילך” מצינו חילוקי דעות במפרשים:

יש מפרשים תיבות אלו כמשמען הרגיל – “חותמך” הוא חותם שחותמים בו על חפצים, ואילו “פתיל” הוא חוט. וכן מבואר מלשון תרגום יונתן בן עוזיאל: “סיטומתך וחוטריך” – ש”סיטומתא” היינו “חותם” (ראה ב”מ עד, א וברש”י שם), ו”חוט” היינו כפשוטו.

ובחזקוני פירש יותר, ששני אלו היה יהודה זקוק להם בעת גזיזת הצאן: “חותמך – לחתום הקשרים של צמר, פתילך – לקשור הצמר”; ויש שפירשו, שה”פתיל” היינו חוט (או חבל) שחוגרים על המתניים (“גארטעל”), וכן כתב הרשב”ם: “אזור” (ועד”ז הוא בתרגום הרס”ג, ועוד).

אמנם בתרגום אונקלוס תרגם: “עזקתך ושושיפך”. ומביאו רש”י בפירושו, ומסביר הכוונה:

”טבעת שאתה חותם בה, ושמלתך שאתה מתכסה בה”.

ולכאורה פירוש זה צ”ב (וכקושיית המפרשים) – מכיון שבכתוב נאמר “חותם” ו”פתיל”,

התורה בעבודה של חסידות, ואשר המזונות הגשמיים והרוחניים יומשכו לכל ישראל בלי מניעות ועיכובים ולמקום הראוי. ובכן – זה נקרא ברכה.

לעומתה התפלה היא – “יהי רצון”, שתומשך המשכה חדשה, שעדיין אינה קיימת במקור, בפרנסה, רפואה, ישועה וגאולה שלימה.

זקוקים לחרישה וזריעה

זה ההפרש הכללי בין ברכה לתפלה. ברכה משמעה שמה שישנו במקור יומשך בפועל ממש בלי שום מניעה ועיכוב, ככתוב “עד מהרה ירוץ דברו”, שדבר הוי’ בהשפעת הטוב הגשמי והרוחני יומשך במהירות, ואילו תפלה היא להשיג רצון אצלו יתברך להמשכה חדשה מלמעלה מהמקור.

אך, שני האופנים, גם ברכה וגם תפלה, זקוקים לחרישה ולזריעה. ודאי הדבר שקיימים הבדלים בין אופן החרישה והזריעה של תפלה לבין החרישה והזריעה של ברכה, אבל חרישה וזריעה מן ההכרח שיהיו. מוכרחים להתייגע, והשי”ת יעזור שהיגיעה תעשה פרי, פרי טוב ברוחניות ובגשמיות.

(תרגום מלקוטי דיבורים ח”א עמ’ נט, א ואילך – לקוטי דיבורים המתורגם ח”א-ב עמ’ 81-80)

בין תפילה לברכה

ברכה משמעה שמה שישנו במקור יומשך בפועל ממש בלי שום מניעה ועיכוב, ככתוב "עד מהרה ירוץ דברו", שרבר הוי' בהשפעת הטוב הנשמי והרוחני יומשך במהירות, ואילו תפלה היא להשיג רצון אצלו יתברך להמשיכה חדשה מלמעלה מהמקור

"אוצרך", הטוב לנו – תפתח

...כללות ההפרש בין תפלה לברכה, הרי ידוע, שברכה היא על ההמשכה, כלומר שמה שיש [למעלה בעולמות העליונים] במקור מוגבל ומיועד להמשכה, יומשך אכן בלי שום מניעות ועיכובים ולמקום הראוי.

זה שאבינו מלכנו העניק לנו, כל ישראל, שנה טובה ובריאה, משופעת בפרנסה, ש"מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה", מוסבר בחסידות שהלשון מזונותיו היא לשון רבים, והכוונה היא לשני סוגי המזונות, מזון גשמי ומזון רוחני, כפי שכתוב "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב".

הרי ענין הברכה הוא שהמזונות הגשמיים והרוחניים שהוקצבו בראש השנה זה לכל ישראל בכל מרחבי תבל וקצוי ארץ – יומשכו בטוב גלוי בבני חיי ומזונא רויחי, לימוד התורה וקיום המצוות ביראת שמים. כפי שאנו, הנבראים, מבינים מה זה טוב, כפי הנוסח (סדר הושענות): "ואוצרך – הטוב לנו, תפתח", יש לשים את האתנחתא אחרי המלה "ואוצרך", הטוב לנו – תפתח" [הוספת המו"ל: כלומר, שיורגש הטוב במושגים שלנו ולא רק בעולמות עליונים, וכמבואר גם במ"א: "שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו תפתח".. שיבואו כחסד פרטי, שהוא הטוב לנו בטוב הנראה והנגלה גם למטה ממש (ס' המאמרים תרפ"ז עמ' כא-כב)].

תורת החסידות מסבירה היטב שאוצרך, האוצר שלמעלה, הוא בכלל טוב. אלא שבטוב עצמו יש טוב נסתר, הטוב אודותו מדבר הרבי [-אדמו"ר הזקן] ב"אגרת הקדש" (סימן יא) ד"ה להשכילך בינה.

ואילו אנו מבקשים טוב הגלוי, שהוא טוב הנראה והנגלה בבני חיי ומזוני רויחי ולימוד

לקראת שבת

ה

מנין לנו להעמיס כאן 'טבעת' ו'שמלה'? ולאידך גיסא: אם אכן כוונת הכתוב לטבעת ושמלה, למה לא אמר בפירוש: "טבעתך ושמלתך"?

ב. והנה, רבים ממפרשי רש"י למדו, כי כוונתו ב"שמלה" היא לבגד מיוחד שמקיימים על ידו מצות ציצית, ו"על שם פתילי הציצית תיקרא השמלה פתיל".

איכרא שקשה להעמיס דבר זה בלשון רש"י הפשוטה והברורה – "שמלתך שאתה מתכסה בה", שאין בלשון זו שום רמז לפתילי הציצית!

ומה שכתבו (שפתי חכמים. ועוד), שרש"י נתכוון בלשון זו ("שמלתך שאתה מתכסה בה") לרמוז ללשון הכתוב המדבר על הציצית (תצא כב, יב): "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה" – קשה להולמו בדרך הפשט, כי (ראה גם באר יצחק על רש"י):

(א) בכתוב שם לא נזכר כלל לשון "פתילים", אלא "גדילים" – ומעתה, אם באנו לומר שהלשון כאן מיוסדת בלשון הכתוב שם היה צריך לומר "גדילך" (ולא "פתילך").

(ב) הכתוב הנ"ל הוא בספר דברים, וגם פרשת ציצית בכלל נזכר הלשון "פתיל תכלת" כתובה היא לראשונה בספר במדבר (ס"פ שלח); ובכן, לא מסתבר כלל אשר רש"י יפתום "שמלתך שאתה מתכסה בה" – ויסמוך על התלמיד, שאוחז רק בספר בראשית, אשר יבין מעצמו לעשות 'גזירה שווה' בין לשונו כאן ללשון הכתוב לגבי ציצית שעדיין לא למד כ"ע!...

ועל כן נראה לומר וכפשטות הלשון, שהבגד המדובר כאן אינו שייך לענין הציצית; והדרא קושיא לדוכתא, מדוע ייקרא בגדו זה של יהודה בשם "פתילך"?!

ג. וי"ל בביאור הענין:

כאשר תמר מבקשת "ערבון" מיהודה, מובן בפשטות שהיא לא תבקש סתם חפצים הנמצאים אצלו (שיכול הוא למצוא תמורתם בנקל), אלא דוקא דברים יקרים השייכים אליו באופן "אישי", וממילא יש וודאות שישוב בחזרה כדי לקחתם.

וזהו שביקשה ממנו את "חותמך" – ורש"י מפרש "טבעת שאתה חותם בה":

תמר לא אמרה "טבעתך" – כי טבעת סתם אין בה חשיבות מיוחדת ו"אישית", אלא הדגישה "חותמך" – אותה טבעת שיש בתוכה החותם המיוחד של יהודה, "שאתה חותם

(1) ויש להעיר שעיקר הקושי הוא בנוגע לפירוש תיבת "פתילך":

בנוגע ל"חותמך" – אפשר לפרש שכוין ובתוך הטבעת יש חותם שיהודה חותם בו ("טבעת שאתה חותם בה"), לכן נקראת הטבעת עצמה "חותם" על שם החותם שבה; אך בנוגע ל"פתילך" קשה, כי אין סברא שבגד המכסה את גוף האדם ("שמלתך שאתה מתכסה בה") ייקרא על שם החוטים ("פתילים") שבו! ובלשון הרמב"ן: "איך תיקרא השמלה פתיל?!" – הערת העורך.

(2) לשון הרמב"ן. אלא שהרמב"ן עצמו דוחה פירוש זה, כי "חלילה שיקיים יהודה מצות ציצית ויזלזל בו לתת אותו בזימה"; ובמפרשי רש"י כתבו שאין בזה קושיא, עיין בדבריהם – הערת העורך.

העזרת חיים

מכתבי עצת והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

הטבת מצב הפרנסה

לחכות להצעות עבודה?

...ומה שכתב שלעת עתה לא הציעו לו עבודה,

- מובן שבכל עניני פרנסה, הנה על פי המבואר בקונטרס 'ומעין' [קונטרס 'ומעין מבית ה''] הו"ל ע"י כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע מליובאוויטש, ובו גם הרחיב אודות אופן ההנהגה הראוי ליהודי בעניני פרנסה. המו"ל, צריך לעשות 'כל'.

ואין זה דרך לחכות עד שיציעו הם, אלא שצריך לבא בהצעות מצדו וכו', ובפרט שהרי לו נוגע הענין יותר.

(אנרות קודש ח"ד ע"ב ת"י)

סיוע לפרנסה על ידי

הוספה בעניני קדושה

במענה למכתבו . . בו כותב אשר עבר לחנות חדשה, ולעת עתה אינו רואה הצלחה בפרנסתו והוא במקצוע - חייט.

מסתמא יודע מענין הפרשת מעשר מהריוח, ובפרט כשיש דוחק בפרנסה צריך להרבות בצדקה, אבל בכל אופן לא פחות ממעשר, ולחלק את הצדקה בכמה פעמים, ומזמנים המסוגלים הוא בכל יום חול קודם תפלת הבוקר. וכן מהנכון לבדוק את התפילין שלו, וישאל אצל רב, באם פתח החנות שלו חייב במזוזה, ואז יקבע מזוזה כשרה באופן הכשר, ובאם אין החנות חייבת במזוזה, אזי עכ"פ צריך שיהי מצוים שם בחנותו סידור ותהלים.

ויהי רצון אשר ירחיב בורא עולם ומנהיגו פרנסתו ויוסיף בלימוד בתורה הק' תפארת בחורים בזמנים הפנוים וגם על ידידי ישפיע שגם הם יעשו ככה וזכות הרבים מסייעתו.

(אנרות קודש ח"ד ע"ב ת"י)

התפילות "לא נענו"!!

...במענה על מכתב זוגתו תח"י, הנה כבר כתבתי לה מכבר שצריכה להיות חזקה בבטחונה בהשי"ת אשר בלי ספק ימציא להם פרנסתם ופרנסת בני ביתם שיחיו, ומה שכותבת אשר כל תפלותי לא נענו, איני מבין את זה, ראשונה הרי כל השנה השתכרו כדי פרנסתם בגשמיות והצליחו ג"כ בפרנסה ברוחניות, ובטח גם נתגדל חנו בעיני אלקים ואנשים וגם חנה בכלל, כן נראה אשר מצב בריאותה הנה ג"כ טוב יותר ממה שהי' שנה לפני זה, ונוסף על כל זה הרי כשתפלה נענית אין הפירוש שתיכף להתפלה רואים זה, בעיני בשר, כי יש השתלשלות סדר בכל הענינים, וידוע מאמר רז"ל שיש תפלה נענית תיכף ומיד ויש לכמה ימים, והשי"ת יזכה אותו ואת כל ב"ב שיחיו לראות גם במוחש ובעיני בשר איך שתפלתם מתקבלת ויצליח בגשמיות וברוחניות.

(מכתב מפי"ז סיון תש"ח)

"להרבות בצדקה"

...ובמה שכותב אודות מצב פרנסתו [שאינו טוב], ידועה עצת חז"ל "להרבות בצדקה", שאז מתקיימת ברכת השי"ת "עשר בשביל שתתעשר", והמלה "להרבות" מדויקת בזה, כיון שצריך להסיר צמצום הצנורות שהיא על ידי תנועה בקצה השני, ועל דרך המובא ברמב"ם הלכות דיעות פ"ג,

ובדוגמת הנהגת האדם דלמטה מעורר זה בהנהגת אדם שעל הכסא כביכול, דמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

(אנרות קודש ח"ב ע"ב ת"י)

בה" נולד העיר שהרד"ק כתב "טבעת שחותמין בו" ואילו רש"י מדייק: "טבעת שאתה חותם בה", וממילא ברור שלא ישאיר יהודה טבעת "אישית" זו בידה של אשה זרה (ובפרט שחשבה "לזונה" - לח, טו) וישוב בחזרה כדי לקחתה.

ובדרך זו יתבאר גם מדוע לא רצה רש"י לפרש "פתי"ך" כמשמעו הרגיל: חוט, "אזור" ("גארטעל") וכיו"ב - שהרי אין אלו חפצים יקרים ו"אישיים" כלל; אלא ע"כ שתמר ביקשה את בגדו ה"איש" של יהודה - "שמלתך שאתה מתכסה בה", ולכן נקטה בלשון "פתי"ך" דוקא, וכדלקמן.

ד. ביאור הלשון "פתילך" יתבאר על פי מה שלמד התלמיד בדברי רש"י בסדרה קודמת - פ' ויצא (ל, ח):

על דברי רחל "נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי . . ותקרא שמו נפתלי", מביא רש"י: "מנחם בן פרוק פירשו במחברת 'צמיד פתיל', חבורים מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים". והיינו, ש"פתי"ך ענינו הוא חיבור, וכמו "צמיד פתיל" (חוקת יט, טו) שפירושו "לשון מחובר" (רש"י שם), ו"נפתלתי" פירושו "נתחברתי".

ולכן ביקשה תמר מיהודה את "פתי"ך" - ולא אמרה "שמלתך":

תמר לא רצתה סתם שמלה ובגד, אלא "שמלתך שאתה מתכסה בה" - השמלה המיוחדת ליהודה היה מתכסה בה מתוך חשיבותו כ"גדול שבשכטים" [ובדוגמת מה שמצינו בעשו "בגדי עשו בנה הגדול החמודות" (תולדות כז, טו)].

- ועל דרך "מטך אשר בידך", שתמר ביקשה (לא סתם מטה, אלא) את המטה המיוחד ליהודה, שבו מתבטאת גבורתו המיוחדת (ראה רמב"ן, בחיי וספורנו כאן).

ולהדגיש זה אמרה הלשון "פתי"ך", מלשון חיבור - תמר ביקשה את השמלה המיוחדת שיש לה חיבור "איש" עם יהודה וחשיבותו, "שמלתך שאתה מתכסה בה".

ולפי זה מיושבת בפשטות קושיית הרמב"ן: "ואיננו נכון שיתן שמלתו וילך ערום ממנה" ! - כי יהודה נותר לבוש עם בגדים אחרים שהיו על גופו, וכל שנתן לה הוא את השמלה המיוחדת שהיתה לו בתור סימן לחשיבותו.

[ומה שהקשה עוד הרמב"ן, שבהמשך הענין נאמר "פתילים" לשון רבים - "הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה" (לח, כה) - ואין תיקרא שמלה אחת בלשון רבים? הנה כבר יישב הרד"ק, שבגדים מסוג זה "היו נעשים על תכונת שנים או יותר", ולכן נקראו בלשון רבים].

ודו"ק.

מה מוסיף "בנותיו" על "בניו"?

ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם
רבי יהודה אומר, אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט
ונישאות. רבי נחמיה אומר, כנעניות דיו, אלא מדרו וכל
בנותיו, כלותיו (ל, לה. רש"י)

הטעם שפירט הכתוב שגם "כל בנותיו" וגם "כל בנותיו" באו לנחמו (ולא נקט בקיצור "כל ילדיו" וכיו"ב) - יש לומר שבזה בא להפליג אבלות יעקב, אשר אף שניחמוהו גם "כל בניו" וגם "כל בנותיו", מ"מ "וימאן להתנחם". והיינו, שאף לאחר שניחמוהו "כל בניו" ולא הועיל, ה' מקום לחשוב שנחמת "כל בנותיו" תועיל, ולזה מחדש הכתוב שגם לאחר שניחמוהו "כל בנותיו", עדיין מיאן להתנחם.

ובביאור החידוש שבנחמת "כל בנותיו" לגבי נחמת "כל בניו" - יש לומר בשני אופנים, על פי שני הפירושים שמביא רש"י ל"כל בנותיו":

לרבי יהודה, ש"אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט" - נמצא שמספר הבנות ה' גדול ממספר הבנים, שהרי היו שנים עשר בנים, ואילו בנות היו ארבע עשרה: דינה - המפורשת בתורה, שתי עשרה התאומות שנולדו עם כל שבט ושבט, והתאומה היתירה שנולדה עם בנימין (רש"י וישלח לה, יז). ולפי זה, החידוש שבכתוב הוא שאף שהבנות היו מרובות יותר, מ"מ לא הצליחו לנחמו.

ולרבי נחמיה, ש"בנותיו" כאן פירושו "כלותיו" - בא הכתוב לומר, שאף ש"כל בנותיו" (כלותיו) אינן קרובות כ"כ ליעקב כמו הבנים, וא"כ נחמתן יש בה חידוש יותר ויש בה כדי לפעול יותר, מ"מ "וימאן להתנחם".

מדוע לא התקיימו חלומותיו של יוסף במהרה?

ויחלם יוסף חלום ג' ויחלם עוד חלום אחר
(ל, ה-ט)

בפתרון חלומות פרעה אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו" (מקץ מא, לב).

והקשה בחזקוני (שם): "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקיימו עד לאחר עשרים ושנים שנה?" וכן הקשו גם בריב"א וברשב"ם. ותירצו באופנים שונים.

ויש לבאר, שלא הרי חלומות פרעה כחלומות יוסף:

שני חלומותיו של פרעה - הראו על אותו המאורע (שבע שנות הרעב ושבע שנות השבע), ולכן השנות החלום פעמיים היא סימן שהמאורע יתקיים במהרה.

משא"כ חלומותיו של יוסף רמזו לשני מאורעות שונים: החלום הראשון, שבו השתחוו לאלומת יוסף רק אלומותיהם של אחיו - רמז לזמן שבו השתחוו ליוסף השבטים בלבד, לפני שהגיעו יעקב ובני ביתו למצרים; ואילו החלום השני, שבו השתחוו ליוסף (נוסף ל"א הכוכבים) גם השמש והירח - רמז לזמן שבו השתחוו ליוסף גם יעקב ובלהה, לאחר בואם למצרים.

ונמצא שהחלום לא נשנה פעמיים, אלא היו שני חלומות הרומזים למאורעות שונים, ולכן אין כאן סימן שיתקיימו במהרה. וק"ל.

באותו הגדר. ושוב יש לחדש דס"ל (אף שלא קיי"ל לדינא הכי) דגם חילול קלוש בלי עדים והתראה פועל שמץ של דבר מן החילול הרגיל דבת כהן, וחילול פורתא זה די בו לשיטתיה להיות נכלל בגדר "את אביה היא מחללת".

וילהוסוף שבזה שהדגיש רש"י בעל המימרא ורמז לשיטתו זו, נתיישב עוד קושי שהיה לנו בענין תמר בדרך לימוד פשט המקראות, דהנה, מעשה יהודה ותמר היה זמן רב אחר מיתת אביה שם, וגם כבר התנתקה מבית אביה ונישאה ב' פעמים קודם למעשה זה, והרי הסברה הפשטנית היא שע"י כ"ז אינה קשורה עוד לבית אביה (וכדחזינן שלא נזכרת תמר בכתוב באיזהו מקומן ככתו של שם, אלא ככלתו של יהודה), וא"כ בלימוד הפשט טעונה הסברה אמאי נתחייבה שריפה על שבתו של שם היתה (ומאי דקיי"ל להלכתא דדין בת כהן שזינתה הוא אף משנישאת (סנהדר' נא ע"א) אכן י"ל דחידוש דבר הוא, ושמא י"ל דזהו דבר שנתחדש רק לאחר מ"ת, ויסודו בהא דחידשה תורה דבת כהן שנישאת ומת בעלה או גירשה "שבה אל בית אביה" (אמור כב, יג), הרי דהנישואין לא ניתקו מבית אביה לגמרי, עיי' היטב בסוגיא דסנהדר' שם מה דדייקינן מהך קרא ואכ"מ; ושמא לפני מ"ת לא נתחדש הך גדר וקיימינן בסברה הפשוטה דבנישואין לאו שם בית אביה עלה עוד, ועכ"פ כן מסתבר בדרך לימוד הפשט גם אם לאו הכי הוא להלכה).

אבל ע"פ הנ"ל י"ל דרמז לנו רש"י יסוד סברת הענין במאי דס"ל לבעל מימרא זו דאף שייכות קלושה בזמן ובענין חשיבא שייכות, וכשם שהמלאכים נחשבו כבני בית אברהם ועובדיה נחשב לחלק מאדום (אף שרחוק בזמן ובריבוי מאורעות ושינוי המצב לגמרי), כך היא אף לאחר זמן רב ממיתת שם ולאחר שינוי מצבה בנישואיה כו', עדיין נשארה בשם "בתו של שם", ומה גם שציוה לה יהודה "שבי אלמנה בית אביך" ושמעה לקולו, הרי היה לה לנהוג בגדר בת כהן].

אמנם באמת, גם את"ל דאף במה שגדרו עצמן היה זה מעין הגדר דציווי שלאחרי מ"ת, וקבלו ע"ע שריפה דבת כהן רק באופן ד"את אביה היא מחללת" (והכי מסתברא יותר), יש לבאר זה בדרך חדשה, דבעל מימרא זו לענין תמר אזיל לשיטתיה במק"א.

דהנה, מימרא זו אמר אפרים מקשאה משום ר' מאיר (ואף רש"י ראה להזכיר שמו, אף שאין דרכו בכ"מ להזכיר בעל המימרא), והוא ס"ל דאף דבר שיחוסו ושייכותו לגדר וענין מסויים היא בדרך קלושה ומרוחקת ביותר עדיין די בזה.

דבסנהדרין לט ע"א אמר בטעם זה שנבואת מפלת אדום דלעתיד ("ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו גו'") היתה ע"י עובדיה הנביא כיון ש"עובדיה גר אדומי היה" ו"מיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא", וחזינן כאן דבר חידוש בקישור עובדיה שהיה בזמן הבית הראשון עם העם האדומי דלע"ל, לאחר ריבוי דורות של מאורעות ושינויים ביחסי ומצבי העמים וכו' וכו', עד דעדיין חשיב גבייהו "מיניה וביה" ויש ליחסו לעם זה. ועוד מצינו משמיה בב"מ פז ע"א בהא דלא נתן אברהם למלאכים לחם יחד עם "חמאה וחלב וכן הבקר" אף שאמר לשרה "לושי ועשי עוגות", "אברהם אבינו אוכל חולין בטרהרה היה, ושרה אמנו אותו היום פרסה נדה", ותמוה, מהו שהחמיר גם על אורחיו שאינם מחוייבים בחומרותיו (דהא הודגש ש"אברהם אבינו אוכל חולין בטרהרה היה", היינו שרק הוא החמיר בזה), ובפרט שחשבם לעובדי ע"ז (ב"מ פז:) והיה לו לכבדם בלחם, ועכ"ל דס"ל שאפי' אורח לזמן קצר ששייכותו אל המקום קלושה, המקום פועל עליו להחשב בן בית בו ולהזהר בחומרות המקום.

וה"ה בנדר"ד, ד"ל בנקודת סברת הך מ"ד - דכל שיש איזה שיוך ויחוס של דבר לגדר מסויים, גם אם מרוחק הוא ממנו ביותר (בזמן, במקום או בתוכן וענין), די בדמיון והשוואה מעוטה וקלושה כדי להכלילו

הבדור מדרס
לעילוי נשמת
מרת ציפורה נאמן בת גרשם
נלבית ערב יום הדין
החשניח
הנצח
הנצח

ינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

היינו כחולמים

בשעת ה"חלום" מרבק עבודת ה' ואהבת עולם הזה – בחדא מחתא / עבודת ה' היא אמתית – אף כשממשיך מיד בעניני עוה"ז / מעלת ה"חלום" – אפשר "לחטוף" עניני עבודה נעלים / הדרך "להתעורר" מן ה"חלום"

תחילת וסיבת השתלשלות הדברים דירידת יוסף למצרים, ואחר כך ביאת יעקב והשבטים מצרימה, וגלות מצרים משך רד"ו שנה, הרי התחיל כל זה בחלומות שחלם יוסף וקנאת אחיו כמסופר בפרשתנו, וגם לאחר מכן כשכבר נמכר יוסף מצרימה, הנה הסיבה לירידת כל בית יעקב מצרימה הייתה מחמת הרעב שגם הוא החל לאחר חלומות פרעה שפתרם יוסף.

כל דבר ודבר הקורה בעולם הרי הוא ב"השגחה פרטית" מאתו ית', וממילא מובן אשר החלומות שהם סיבת הגלות קשורים המה ושייכים לעניין הגלות ומהותה.

ויש לבאר מהות החלום בדרך הפנימיות, ואזי יתברר כיצד עניין החלום מבטא את מצב עבודת ה' בזמן הגלות שעליה נאמר "היינו כחולמים" (תהלים קכו, א.), ומביאור זה ילמד האדם הוראה בעבודתו במשך זמן הגלות, וכפי שיתבאר.

בשעת ה"חלום" מרבק עבודת ה' ואהבת עולם הזה – בחדא מחתא

החלומות (ענין זה נתבאר בארוכה בתורה אור פרשתנו כח, ג ואילך, ולקמן הובאו כמה ציטוטים משם) באים מכוח המדמה שבאדם, ולדמיון האדם אין גבול ויכול הוא לחשוב עניינים הסותרים זה לזה לגמרי, ד"בשעת השינה נסתלק מוח השכל המבחין, ולא נשאר רק כח המדמה, וכח המדמה יכול להרכיב ב' דברים הפכיים כמו ספינה רצה באוויר, וכן "יוכל לראות בחלום אשר הוא נהרג או מת ואחר כך הוא חי ברגע אחד ממש ולא יקשה לו כלל מה שהם הפכיים... או כמו שיחלום לו שהוא כאן ובאספמיה ברגע אחד" (ספר המאמרים תקס"ה ע' קפד).

וכמו כן זמן הגלות משול הוא לחלום, כמו שנאמר "היינו כחולמים", שהאדם מרכיב ומדבק דברים הפכיים בתכלית מבלי אשר ישים אל לבו שדברים אלו סותרים זה לזה,

לקראת שבת

בעלה קודם לזה.

ובאמת יש מפרשים שכתבו (עיי' רד"ק, וראה גם רשב"ם ורמב"ן) דלפי דיניהם אז היתה שומרת יבם חשובה כאשת איש, ותמר שומרת יבם לשלה היתה, ולכן היא בגדר בת כהן שזינתה כשאינה פנויה.

איברא דלדרך הלימוד דפירוש רש"י על המקראות (שהביא המדרשות הנ"ל) נראה בכ"ז באו"א (והיינו ע"פ דרך לימוד הפשט דבה אזיל רש"י, אף שכמה מהגדרים והסברות דלהלן לא נקטינן בדרך לימוד הש"ס וההלכה כו'), ובהקדים דבפרש"י מוכח דלא ס"ל גדר שומרת יבם בתמר כלל ועיקר. דהנה במק"א (לקו"ש ח"ה ויחי ב) הוכח בארוכה דדעת רש"י על התורה דהשבטים קיימו כל התורה, עכ"פ בחיי יעקב, וא"כ את"ל דתמר שומרת יבם היתה, לכאורה היה לנו להקשות עפ"ז במש"נ בסוף מעשה יהודה ותמר "ולא יסף עוד לדעתה" ולחד פירוש ברש"י היינו "ולא פסק", ואם נימא דשומרת יבם לשלה היתה אז הרי בזה עבר על דברי התורה ד"לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". ומה שנקטו כמה מפרשי המקרא דבימיהם גם אבי המת שייך ליבום (ורק שאחי המת קודם לו ביבום), עיי' רד"ק ורמב"ן כאן (ועוד), צע"ג לומר דרש"י נקט כן ולא הודיענו בשום מקום הך חידוש שחזרנו על כל המקרא ולא מצאנוהו מפורש.

[משא"כ הא דתמר כלתו היתה וערוה היתה עליו, י"ל דלדרך פשט המקרא – דרכו של רש"י – ליכא איסור בכלתו אחר שמת בנו (דו"ק היטב בפרש"י אחרי יח, ח), כיון שטעם האיסור הוא "תבל עשו" (קדושים כ, יב), היינו ש"מבלבלין זרע האב בזרע הבן" (רש"י), ומסתברא ע"פ פשט הכתוב דלאחר שנתאלמנה או נתגרשה מבנו דליכא חשש בלכול – מותרת לו (ולהוסיף עוד בנדו"ד, דאפי' אי נימא דבדרך כלל שפיר שייך גדר "בלכול" גם אחר מיתת הבן, מצד בלכול זרע האב בזרע הבן שבעבר, שעתה נעשה עי"ז "תבל", מיהו הכא בניו של יהודה שנישאו

לתמר (ער ואונן) השחיתו זרעם וליכא "תבל"].

ועל כן מוכח דלרש"י לא היתה תמר בגדר שומרת יבם אחר מיתת ער ואונן (לאוסרה על יהודה מדין לא תהיה יבמה לאיש זר). ובטעם הדבר י"ל שהוא משום שהיתה "מוחזקת היא זו שימותו אנשיה" (רש"י לח, יא), ונמצא שהיה אסור לה להתייבם, ושוב נפקע ממנה איסור יבמה לשוק ואינה כרוכה בחליצה כדי להנשא לאיש זר (דדוקא היכא ש"לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו" בעי חליצה, אבל לא היכא דאסורה להתייבם, עיי' יבמות כ ע"א גרר כעין זה על דרך ההלכה, ד"כל שאין עולה ליבום אין עולה לחליצה", ורק משום הריבוי דהתם מדכתיב "יבמתו" הנה להלכה לא נקטינן הכי בחייבי לאוין אלא רק בעריות דכרת, עיי"ש).

וצ"ל דלפי רש"י על התורה שיטה מיוחדת במעשה תמר, ובהקדם הא ד"האומות גדרו עצמן מן העריות" (פרש"י וישלח לד, ז. וראה סנהדרין נו, א. ורמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"א), שיש לחדש דקבלה זו היה לה תוקף לדינא להתחייב מן הדין בעונשין, דהנה מצינו בכתובים (וישלח לד, כה-י) שבמעשה דינה הרגו שמעון ולוי "את חמור ואת שכם בנו" ואת כל העיר כו', ותמוה שהרי בני נח מצווין על שפיכות דמים (נח ט, ה. סנהדרין שם), ועכצ"ל דשכם היה מחוייב מיתה ע"פ הדין כיון שעבר על איסור עריות שכבר גדרו בו בני נח את עצמן (ושאר בני העיר נמי היו מחוייבין מיתה מן הדין, אם משום שלא מיחו בו (ראה ברד"ק בפ' וישלח) או משום איסורים אחרים שגדרו בני נח עצמן בהם (ראה רמב"ן שם. ועיי"ע לקו"ש ח"ה ע' 147). ומעתה הוא הדין לענין הא ד"בית דינו של שם" גזרו על הזנות (ע"ז לו:), ד"ל שגדרו עצמן לאסור אפי' בת כהן פנויה לגמרי, ולחייב שריפה על העובר על זה.

ובזה מתורץ שפיר גם הא דאקשינן לעיל היאך נענשה בלי עדים והתראה כו' שלא היה כאן גדר "את אביה היא מחללת", דלהנ"ל אין החיוב מדין הכתובים שלאחרי מ"ת (ששם נזכר גדר זה), אלא ממה שגדרו עצמן אז.

המדרש
לעילוי נשמת
הרב שמעון ביר מנחם
שמואל דוד הלוי ז"ל
רייזשק
נפטר כ"ב סיון ה'תשס"ב

בחיוב תמר לשריפה מדין בת כהן שזינתה

יפלפל בשיטת רש"י על המקראות, ויסיק דלא משום שומרת יבם נענשה אלא מגדר מה שנזכר בני נח על עצמן, ועפ"י יתרון מה שהיה שייך כאן העונש אף בלי התראה ועדים

בענין דין שריפה שנזכר בפרשתנו גבי תמר, "זנתה תמר כלתך גו' הוציאוה ותשרף", מצינו מבואר בדרשות חז"ל (מדרש רבה ותנחומא, והובא ברש"י) שהיה בה עונש שריפה מדין בת כהן שזינתה, דבתו של שם היתה.

ולכאורה יש להקשות בזה טובא, כי הנה בכל איסורי תורה אפ"ל שבאותה שעה, קודם מ"ת, שמרו כל האיסורין כמו אחר מ"ת באופן שהיו מענישים על זה כמו העונשין שלאחרי מ"ת, אף שאז לא היה שייך עדים והתראה והעדאה בב"ד כו' (שהוא תנאי הכרחי לעונשי התורה), כי אחר שהיה בדבר שם האיסור היו עונשין אף בלא העדאה בב"ד וכו' (פירוש, שעדיין לא נתחדש אז גדר סנהדרין להיות העונש תלוי בהן, ורק אחר מ"ת ניתנה תורה ונתחדשה הלכה). מיהו בנדר"ד לכאורה מסתברא דבלא עדים והתראה לא הוי כלל בגדר בת כהן שזינתה להעניש עליו, דהנה עונש שריפה בבת כהן שמזנה נובע משום חילול בית אביה, כדאמר קרא (אמור כא, ט) "את אביה היא מחללת (ועל כן) באש תשרף" [ועיי' היטב סנהד' מט: ואילך ושם עו ע"א], ומצינו שיטה בפוסקים (הובאו בבאר היטב או"ח סי' קכח סקע"א) גבי כהן שזנתה בתו

בזמן הזה דאין האב מתחלל עי"ז מקדושת כהונה כו', וביאר רבינו הזקן בשולחנו (שם סנ"ד) דיסוד שיטה זו הוא לפי "שלא נאמר את אביה היא מחללת אלא כשזינתה בעדים והתראה וכשהעידו בפני סנהדרין", פי' דכל גדר האיסור דזנות בת כהן המחייב שריפה הוא בחיולול בית אביה, ובלי עדים והתראה אף אם עצם העבירה נעשתה חילול אין כאן ושריפה אין כאן. ונמצא, דבאיסור זה אין ענין עדים והתראה רק מגדר דיני עונשין (שאין עונשין בלא עדים והתראה וב"ד כו'), אלא הוא מדין האיסור עצמו, דבלא עדים והתראה אין כאן חילול בית אביה המחייב שריפה, דלא הוי ב"שם איסור" דבת כהן שזינתה. ושוב, כיון שבזמן תמר לא היתה המציאות דחילול ולא היה בעולם הגדר דעדים והתראה והעדאה בב"ד, צ"ע מהיכא תיתי לומר דנדונה תמר בשריפה מצד שם איסור זה.

והנה עוד יש להקשות בהא דחיוב שריפה דתמר מדין בת כהן שזינתה, דלכאורה אף שקיימו האבות כל התורה קודם שניתנה כו' (כמבואר בסוף קידושין), הרי אפי' אחר מ"ת אין דין זה אמור בפנויה (סנהד' דף נ. הובא ברש"י בפ' אמור), ותמר הלא פנויה היתה שכבר מת

לקראת שבת

שהאדם בשעת התפילה "מעורר את האהבה עד שתחפץ . . לדבקה בו ית", ומיד לאחר התפילה פונה הוא להיפך הגמור "להיות טרוד כל היום במשא ומתן . . כל ישעם וחפצם למלאות די מחסורם . . ועושים מצרכי הגוף עיקר".

ואם היה האדם "ער" אזי היו עיניו פקוחות לראות אשר הנהגות אלו סותרות המה לגמרי, דבעת התפילה כל מעייניו להתדבק בהקב"ה, ומיד לאחר מכן משים לנגד עיניו צרכי הגוף ותאוותיו, אלא שבזמן הגלות מצויים ישראל במצב של "שינה" ו"חלום", ואשר לכן יכול האדם להיות הנהגתו בדברים הסותרים זה לזה "להרכיב ולחבר שני עניינים הפכיים יחד".

עבודת ה' היא אמתית – אף כשממשיך מיד בענייני עוה"ז

והנה, האדם אשר נמצא במעמד ומצב זה, שרגע אחד עוסק הוא בתורה ובתפלה ואהבת ה' בוערת בלבו, ומיד אחר כך במשך היום טרוד הוא למעלה ראש בעסקי משא ומתן וכל מהותו משוקעת בזה והרי הוא נתון באהבת עולם הזה, הנה ייפול לבבו בקרבו לאמור אשר עבודת ה' שלו היא דמיונות שווא, והראיה שאהבת השי"ת ואהבת העולם אינן סותרות אצלו זו לזו, ומכאן שאהבת ה' שבלבבו היא שקר ח"ו.

אך האמת היא שזה שכן הוא הסדר בזמן הגלות שהוא בבחינת "שינה" כביכול, ו"היינו כחולמים" שדברים המנוגדים יחדיו ישכנו, אין בזה הוכחה שחי בדמיונות שקר, ואף שבאמת הדברים סותרים זה לזה לגמרי, מ"מ עבודת ה' שלו היא אמתית לגמרי ואהבת ה' שבלבו נכונה היא, ומאידך התעסקותו בענייני העולם בחשק גם היא אמתית.

כי "חלום" זה דזמן הגלות "שרשו למעלה ויסודתו בהררי קדש עליון", מעניין השינה למעלה כביכול, שהוא בחינה גבוהה מאוד, ש"הכל בהשוואה אחת ובהתכללות והתאחדות כל העניינים בלי שום פירוד והתחלקות", ובבחינה זו גם דברים הסותרים זה לזה מתאחדים ומתכללים יחדיו, ובחינה גבוהה זו נמשכת ומאירה בזמן הגלות.

וזהו הטעם לזה שבזמן הגלות יכול האדם להכיל עניינים סותרים בהשוואה אחת כאילו לא היו מנגדים זה לזה, שאין אלו דמיונות שווא, אלא ענין זה בא מפני הבחינה הגבוהה הלזו, שממנה נמשך גם על האדם למטה ענין הנדמה ל"חלום" (ראה בעניין זה בתורה אור שם. ובספר המאמרים תקס"ה שם. ובמאמר ד"ה שיר המעלות גו' היינו כחולמים ה'תשכ"ז).

מעלת ה"חלום" – אפשר "לחטוף" ענייני עבודה נעלים

והנה בענין ה"חלום" דזמן הגלות ישנה גם מעלה מיוחדת, אשר האדם יכול לנצל את הענין החיובי שב"חלום" על מנת להתעלות ולהתקרב אל השי"ת ביותר.

ענין ה"חלום" הוא מצב שבו נופלים הגדרים והמחיצות וכוחות האדם אינם בסדר מסודר, ואשר לכן עניינים שבדרך כלל הם סותרים זה לזה, באים בחלום יחדיו ובלי פירוד.

והנה, בזמן אשר עבודת השי"ת נעשית בסדר הרגיל כמו בזמן הבית, הרי צריך האדם לעבוד עבודתו הרוחנית בסדר מסודר, ואל לו לנסות לטפס למדריגה גבוהה והשגות

נעלות, בעת אשר עדיין לא התייצב בדרגא שמתחתיה באופן הראוי.

וזאת מעלה יתירה בזמן הגלות, אשר מכיוון שנמצאים במצב של "חלום" שבו העניינים אינם בסדר מסודר, הרי יכול האדם להתעסק בכל עניין בעבודת ה' שבא לידו, וכהוראת חז"ל (עירובין נד, א. וראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו) "חטוף ואכול חטוף ואישתי" – לחטוף ולהתעלות עוד ועוד בכל עסקי עבודת ה' שאפשר לו.

ואפילו מי שעליהם נאמר ש"אי אפשר לרשעים להתחיל לעבוד ה', בלי שיעשו תשובה על העבר תחלה לשבר הקליפות שהם מסך מבדיל ומחיצה של ברזל המפסקת בינם לאביהם שבשמים" (תניא פ"ז), ובינתיים אל להם ללמוד תורה כי מוסיפים חיות בטומאה רח"ל, הרי מכל מקום פוסק אדמו"ר הזקן ש"אין לו למנוע מלעסוק לעולם", כי "כשיחזור אח"כ בתשובה... אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות, וחוזרים לקדושה בחזרתו" (הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ד, ה"ג).

ויתר על כן, שצריך האדם לחפש ו"לחטוף" ענייני עבודת ה' ששייכים לחלק פנימיות התורה, דיש לבאר מאמר רז"ל האמור: "חטוף ואכול" – חלק הנגלה שבתורה שנמשל בסה"ק ללחם (לקוטי תורה בהר"מ, ב. בחוקתי מח, ב), "חטוף ואישתי" – פנימיות התורה שמשולה למים (ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 432. תורת מנחם ח"ג ע' 30. וראה גם אגרות קודש ח"ד ע' שג).

כי אף שבדורות הקודמים אסרו ללמוד פנימיות התורה והתירו רק לאחר כמה וכמה הכנות וכו', הרי כבר פסק האריז"ל (הובא בתניא חלק אגרת הקודש סכ"ו) ש"דוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", ולאחר מכן נתגלתה ונתפרסמה תורת החסידות על ידי הבעש"ט ותלמידיו הק', וביניהם אדמו"ר הזקן וממשיכי דרכם (ראה הל' תלמוד תורה לרבנו הזקן פ"א ה"ד. פ"ב ה"י), ואף אם חושב שאינו ראוי ללמוד סודות התורה ופנימיותה מחמת מצבו הרוחני הירוד, הרי נמצאים אנו ב"חלום" שבו אין סדר מסודר ויכולים "לחטוף" ולהתעסק בכל ענייני עבודת השי"ת.

הדרך "להתעורר" מן ה"חלום"

ומעתה נמצא מבואר היטב מה שהגלות באה והתחילה מענייני חלומות האמורים, כי בזמן הגלות מצב העבודה הוא בדוגמת חלום שעניינים הסותרים באים יחדיו, וכמו כן בזמן הגלות אהבת ה' ואהבת עוה"ז אינן נראות כסותרות זו לזו.

אך חסרון זה שוכרו בצדו, דכשם שעל ידי גלות מצרים שהיא ירידה עמוקה, באו אחר כך ל"רכוש גדול" בגשמיות וברוחניות, הנה כמו כן צריך לנצל את ענין ה"חלום" שבגלות שהוא חסרון גדול – להשתמש בו לחטוף עוד ועוד ענייני עבודת ה' אף שמצד מדריגתו אינו שייך אליהם לכאורה.

ובדרך זו ד"חטוף ואכול חטוף ואישתי", שמוסיפים באור תורה ומצוותיה, מסירים את שינת הגלות, וממשיכים את האור האמיתי של הגאולה, "ה' יהי' לך לאור עולם" (ישעי' ס, כ), וכפי שרואים שכאשר מאיר אור אזי מתעוררים מהשינה, ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו) בעגלא דידן.

פנינים

דרוש ואגדה

"הי' ממתין ומצפה" – לגאולה העתידה

ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר
הי' ממתין ומצפה מתי יבוא, וכן שומר אמונים
(לז, יא. רש"י)

יש לבאר על דרך הדרוש:

ידוע אשר העניינים המבוארים בפרשה זו אינם עוסקים רק ביעקב אבינו, השבטים ויוסף כאנשים פרטיים, אלא מורים על עבודת כללות בני ישראל שבכל הדורות (ראה בארוכה עקידה פרשתנו שער כח).

ועפ"ז יש לבאר, שמ"ש "ואביו שמר את הדבר", "הי' ממתין ומצפה מתי יבוא", רומז על כל אחד מישראל, שממתין ומצפה תמיד להגאולה, גאולת בני ישראל מהגלות. ומה שהמתנתו וצפייתו של יעקב היתה לקיום חלומו של יוסף, שהוא מלוכת יוסף על שאר אחיו, הוא רמז לצפי' והמתנה למלכותו של משיח בן יוסף (ראה עקידה שם), שהיא הקדמה והכנה למשיח בן דוד, כמובא בכ"מ ברז"ל (ראה סוכה נב א-ב, זח"א בהשמטות רסג, א, ח"ג רנב, א, ובכ"מ).

והדבר מרומז בהמשך לשון רש"י "וכן שומר אמונים", כפרש"י על פסוק זה (ישעי' כו, ב): "ששמר וצפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של הקב"ה שיקיים הבטחתו שהבטיח על פי נביאיו לגאלם".

להשליך את הצרורות

וישב יעקב

אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה כו', פירש לך יישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כו'. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוכרו בכברה, עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצרורות מידו, ונוטל המרגלית (לז, א. רש"י)

יש לעיין בלשון המשל "משמצאה, הוא משליך את הצרורות מידו, ונוטל המרגלית": לכאורה מה בא ללמדנו במ"ש "משליך את הצרורות מידו", והרי מובן מעצמו שלאחר שמצא את המרגלית אין לו צורך בצרורות?

ויש לבאר בעבודת האדם לקונו:

בכל הדברים הגשמיים טמונים ניצוצות קדושה, ועבודת האדם היא להתעסק בדברים הגשמיים, כדי לברר את הניצוץ מתוכם ולהעלותו לשרשו (ראה תורה אור ריש פרשתנו. כז, ג ואילך). וזהו משל המרגלית והחול, שה"מרגלית" היא ניצוץ הקדושה, וה"חול" הם הדברים הגשמיים שבתוכם טמון הניצוץ.

ורמז יש במשל, שכדי לברר את הגשמיות ולהעלות את ה"מרגלית", בהכרח "להשליך את הצרורות", היינו להראות שאין בדברים הגשמיים חשיבות כלל מצד עצמם, וכל עיסוקו בהם הוא רק כדי למצוא את ה"מרגלית" – ניצוץ הקדושה שבהם; משא"כ מי שמחשיב את העניינים הגשמיים עצמם – לא זו בלבד שלא יוכל להעלות את ניצוצות הקדושה שבהם, כ"א אדרבה, יכול להיות שהדברים הגשמיים יפעלו בו ירידה.